

Kaló Béla

„Atyák teremtette mitikus keret”

(Szepes Erika:

Az ördöggolyó fogságában)

Thomas Mann eredeti gondolatai köszönnek vissza Szepes Erikának az előző kötethez (Ördöggolyó) képest bővített novellaciklus-könyvében, vagyis hogy az ősrégi szokások, archetípusok mintegy mítoszokká válva az egyik nemzedékről a másikra hagyományozódnak. Azaz létrejön egy mitikus keret, melyet kinek-kinek „atyái teremtettek meg, s töltöttek meg jelennel.”

Nos, az író (aki eredetileg filosz, elsősorban „verstanász”, de nagyszerű szépprózát ír, rejtély, hogy korábban miért nem tette) új novellafüzére, Az ördöggolyó fogságában olyan tagolt, de egységes kompozíciót eredményez (a szereplők és a témák variálhatók, de a családi háttér adott, állandó), ahol a gondolati ívre épített emléktöredékek és az éles, plasztikus képek ereje, a történések feszültsége sohasem csökken.

Az ötvenes, hatvanas évek világa történelmi tükörben. Egy rendkívüli apa alakja, s a szerző gyermekkori, majd fiatalkori sziluettje a centruma ezeknek a történeteknek. Minduntalan ott a múlt (olykor csak jelzésszerűen) a véres történelmi szöveggel, egy polgárcsalád életén mint szűrőn át láttatva a kort, a világot.

Néhány oldalas remekművet írni a legnehezebb, de ilyet is találhat a figyelmes olvasó, a tanár és az apa – a sötét múltat, a huszadik század traumáját csak néhány mondatban megvillantó – kimondott-elhallgatott párbeszédében, a Theomakhia című darabban. Ez a novellabetét az érzelem-érelgősség határmezsgyéjén egyensúlyozik olyan biztonsággal és ízléssel, ami csak a legnagyobbak sajátja.

Tejgrafit keretben, vagy csak barnás árnyalatú szűrőn keresztül pereghetne az ördöggolyó-film (akárha Koltai Lajos kameráját képzelnék a színhelyek megörökítésére), nem hagyva egyéb emléket, mint a pillanat széttroncsolt emlékműveit.

A kötet legszebb írása – a recenzens szerint – talán a Pofon, egy short story, vignetta (ahogyan Hemingway

mondaná), amelyben ott lappang a kegyetlen elmúlt évszázad. A kilenckarú gyertyatartóval, a terített finomságokkal, a „hirsmannnéni gyermeknapi zsúrjaival”, hiszen „hirsmannnéni is valamiféle rokon”, de hát rokonok vagyunk mi túlélők mindannyian, megkeseredetten-keserédesen ebben a könnyen felejtő világban.

Szepes Erika írásainak egészséges levegője van, az ember leteszi, becsukja a könyvet, majd újra fellapozza, belekóstol újra... Az emlékek, az emlékezés hosszú lélegzete e novellaciklus, a múlt szövetének felfejtése, nem csak a nagy kataklizmákon, de a mindennapok apró rebbenésein keresztül is.

Minden generáció saját tapasztalattal és emlékekkel rendelkezik, amit aztán továbbadhat, de mindez nem jelenti azt, hogy az utána következőnek válogatás nélkül át kell vennie a te nézeteidet. Sőt az új generáció maga választja meg kiindulási pontját is, melyből megkezd *saját történelmének* megteremtését.

De: a lényeg, hogy hajlj oda a másik kútja fölé. Tisztességben keresd az élet örömét. Az emberi méltóság, a méltóság, a szellem, a lelkiertő megtartása (sajátos polgári mentalitásként) nem fantáziátlan, hanem az élet törvényének a tiszteletben tartása.

Az ördöggolyó fogsága: vonzás-taszítás. Egymás kölcsönös lelkiismeretének lenni.

Az istenek titka, mit akarhattak azokkal a könnyű, kusza háborúkkal, amelyek színeztek-feketítették egy család éveit-napjait. A sírok ma már diszkrétan meghúzódnak az élő sövény mögött. S a világ nagy gépezete egykedvűen dolgozik tovább úgy, hogy hallani az érzékeny szerkezet moráját.

Tiszta, világos stílus, „Kosztolányi-retro”, a mai, szövegélő-nyelvelő világban egy nőpolgár, egy polgárnő vallomásai, bizonyítva, hogy mégsem romlékony alapanyag a nyelv.

Az ördöggolyó fogságában tulajdonképpen regényként is olvasható, ha még komolyan vehetjük a műfaji megjelöléseket. Ahogyan Lászlóffy Csaba írja a könyv fülszövegében: „Megrendítő, elévülhetetlen, és észrevétlen bravúrral hat az olvasóra.”

Ars és metis sorában alighanem az irodalomban a legrovidebb a halhatatlanság. Szepes Erika könyve talán bizonyítja: a valamelyes fennmaradás-maradandóság nem pusztá vágy, hanem realitás.

(Napkút Kiadó, Bp., 2007)

